KTÉSIÁS Z KNIDU

PERSKÉ DĚJINY / INDICKÉ ZAJÍMAVOSTI

PŘEKLAD A KOMENTÁŘ · LIBOR PRUŠA

ARGO 2026

Edice Antika / svazek 6

KTÉSIÁS Z KNIDU

PERSKÉ DĚJINY / INDICKÉ ZAJÍMAVOSTI

Z řeckých originálů přeložil, komentářem opatřil
a k vydání připravil Libor Pruša.
Vydalo nakladatelství Argo, Milíčova 13, 130 00,
www.argo.cz, roku 2026 jako svoji 6201. publikaci.
Odpovědná redaktorka Magdalena Moravová.
Jazyková korektura Milan Slezák.
Technický redaktor Milan Dorazil.
Grafický návrh a sazba Martin Pivrnec.
Tisk a vazba tiskárna Protisk.

ISBN 978-80-257-5099-5

Naše knihy distribuuje knižní velkoobchod KOSMAS.
sklad: KOSMAS, s. r. o., Za Halami 877, 252 62 Horoměřice
tel.: 226 519 383
e-mail: odbyt@kosmas.cz
www.kosmas.cz

PŘEDMLUVA

Autor

Ktésiás pocházel z maloasijského města Knidu, které se nacházelo v jihozápadní části Malé Asie, v kraji zvaném Kárie. Knidos byl jedním ze šesti měst dórské Hexapole (Šestiměstí), jež se rozkládala na pobřeží právě v jihozápadním cípu Malé Asie a také na přilehlých ostrovech Rhodu a Kóu. Město údajně založili spartští kolonisté.[1] Ktésiás proto nejspíše patřil k dórské větvi Řeků, s jistotou to však prokázat nelze. Město proslulo lékařskou školou a lékařem byl rovněž Ktésiás.[2] Dále víme, že Ktésiovým otcem byl jinak neznámý Ktésiochos (nebo Ktésiarchos), více zpráv o Ktésiově mládí k dispozici není.

Rovněž nelze blíže určit přesné roky Ktésiova narození a smrti. Dle jednoho z odhadů se narodil přibližně roku 441 př. n. l.[3] S Ktésiovým životem můžeme spojit až roky 401 a 398/397 př. n. l., které souvisejí s jeho službou perskému králi. Po působení v rodném městě totiž Ktésiás odešel za ne zcela jasných okolností do achaimenovské říše, kde sloužil jako lékař krále Artaxerxa II. Mnémona a jeho rodiny, zejména královy matky Parysátidy. Na perský dvůr se údajně dostal jako zajatec (jak uvádí Diodóros, T3), v kterém roce a při jaké příležitosti se tak stalo, se bezpečně stanovit nedá. Díky svým lékařským vědomostem byl ale údajně po nějaké době povolán do služeb samotného krále, v nichž strávil celkem sedmnáct let.[4]

V roce 401 př. n. l. došlo k bitvě u Kúnax, jíž se Ktésiás zúčastnil na straně perského krále Artaxerxa II. Ktésiás prý dokonce

1 HÉRODOTOS, *Dějiny* I, 174. Existují rovněž i zprávy o založení města Argejci (DIODÓROS SICILSKÝ, *Historická knihovna* V, 53). Ktésiova vazba na Spartu se v průběhu jeho života objeví ještě několikrát.

2 Jak dokládají mnohé zprávy, např. T1b; T3; T7a; T6aβ.

3 Jak uvádí BROWN, TRUESDELL S., *Suggestions for a Vita of Ctesias of Cnidus*, Historia 27/1978, s. 10.

4 F5 § 2, 32, 2.

ošetřoval královo poranění. V této době již v Persii jistě musel působit několik let, jen stěží by se mohl stát ošetřujícím panovníkovým lékařem bez předešlé služby. Druhý výše zmíněný rok, 398/397 př. n. l., souvisí s Ktésiovým odchodem z Persie. Během příprav na válečné operace v Egejském moři údajně dostal svolení, aby se vrátil do vlasti. Ktésiás nicméně odcházel ve funkci královského posla, jeho role na dvoře se očividně lehce proměnila.

Co se týče okolností Ktésiova příchodu do Persie, odečteme-li od roku 398/397 př. n. l. sedmnáct let, dostaneme se k datu 415/414 př. n. l. V tom roce se satrapa Lýdie, Pissúthnés, vzbouřil proti perskému králi a podařilo se mu získat si podporu z Ktésiovy rodné Kárie.[5] Během těchto bojů mohl Ktésiás skutečně padnout do zajetí.[6] Zlomky nicméně jednohlasně tvrdí, že Ktésiás působil na dvoře Artaxerxa II., který nastoupil na trůn až v roce 404 př. n. l. Během předešlých let vládl v Persii Dáreios II., s nímž Ktésiás není přímo spojován. Kde by proto strávil oněch deset let navíc? Řada badatelů se přiklání k názoru, že Ktésiás odešel do Persie již před rokem 404 př. n.l., určitý čas však pobýval v nějaké satrapii (pravděpodobně v Sardách, kde sídlil lýdský satrapa), odkud byl později doporučen přímo do královských služeb.[7]

Ohledně délky Ktésiova pobytu v Persii však existuje i odlišná teorie. Podle ní Ktésiás záměrně uvádí delší počet let, aby si získal větší vážnost u řeckého publika.[8] Může se rovněž jednat o chybu

5 Události zevrubně popisuje THÚKÝDIDÉS, *Dějiny peloponnéské války* VIII, 5, 5, ale zachytil je i Ktésiás, jak stojí ve zprávě od Fótia (F15 § 52). Thúkýdidés uvádí vzpouru Pissúthnova syna Amorga, Ktésiás mohl upadnout do zajetí i během další vzpoury. Fótios čerpal přímo z Ktésiova díla, kromě obecné zmínky o vzpouře však nedodává žádnou vazbu na Ktésiovu osobu.

6 K čemuž se přiklání STRONK, JAN, *Ctesias of Cnidus: From Physician to Author*, Talanta 36–37/2004–2005, s. 102–104.

7 BROWN, TRUESDELL S., *Suggestions for a Vita of Ctesias of Cnidus*, Historia 27/1978, s. 7–10; ECK, BERNARD, *Sur la vie de Ctésias*, Revue des études grecques 103 (492/494)/1990, s. 431–432; BRIANT, PIERRE, *From Cyrus to Alexander: A History of the Persian Empire*, přel. P. Daniels, Winona Lake 2002, s. 264; STRONK, JAN, *Ctesias' Persian History: Introduction, Text, Translation*, s. 9.

8 JACOBY, FELIX, *Ktesias*, in: Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft, sv. 11, (edd.) A. Pauly – G. Wissowa, Stuttgart 1922, sl. 2033.

opisovače nebo záměnu, jíž se dopustil Diodóros, který spis používal, a místo číslovky sedmnáct platí čtení sedm.[9] Podle tohoto názorového proudu by Ktésiás putoval do Persie v roce 404 př. n. l. a celou svou tamní kariéru spojil s vládou Artaxerxa II., jenž nastoupil na trůn právě v tomto roce. Byl-li skutečně zajatcem, mohl snad být prodán do Persie po zajetí během končící peloponéské války.

Je však dokonce možné, že příběh o zajetí byl pouze Ktésiovou invencí. Řada Řeků totiž působila v perských službách zcela dobrovolně. Řekové byli navíc vyhledávanými lékaři perských králů[10] a Ktésiás rozhodně nebyl prvním ani posledním Řekem, který působil právě na této pozici. Víme o dvou jeho předchůdcích: Démokédovi z Krotónu a Apollónidovi z Kóu;[11] a jednom současníkovi: Polykritovi z Mendy.[12] S ohledem na svou profesi proto Ktésiás nepochybně měl možnost odejít z vlastní vůle do Persie, kde mu byla nabídnuta prestižní role královského lékaře. Tento výklad nicméně neosvětluje, kdy ke zmíněnému přesunu došlo.

S určitostí Ktésiás poprvé vystupuje na perském dvoře až v roce 401 př. n. l., kdy se zúčastnil bitvy u Kúnax. Vedle toho, že ošetřil králi poranění, které panovník utrpěl v souboji s bratrem (T6aβ), počítal po bitvě padlé (T6aγ) a později byl za své služby štědře odměněn (T6b). Po bitvě navázal kontakt se zajatým spartským velitelem Klearchem, s podporou královy matky Parysátidy se o něj staral ve vězení (T7aβ), avšak ani ona, ani on nedokázali

9 STEVENSON, ROSEMARY, *Persica: Greek Writing about Persia in the Fourth Century BCE*, Edinburgh 1997, s. 5–6; BROWN, TRUESDELL S., *Suggestions for a Vita of Ctesias of Cnidus*, Historia 27/1978, s. 1–4; BIGWOOD, JOAN, *Ctesias as Historian of the Persian Wars*, Phoenix 32/1978, s. 19; LENFANT, DOMINIQUE, *Ctésias de Cnide. La Perse, L'Inde, Autres fragments*, s. X.

10 GRIFFITHS, ALAN, *Democedes of Croton: A Greek Doctor at the Court of Darius I*, in: Achaemenid History. sv. 2: The Greek Sources, (edd.) H. Sancisi-Weerdenburg – A. Kuhrt, Leiden 1987; TUPLIN, CHRISTOPHER, *Doctoring the Persians: Ctesias of Cnidus, Physician and Historian*, Klio 86/2004, s. 318–321.

11 První byl lékařem Dáreia I. (HÉRODOTOS, *Dějiny* III, 129–133). S tímto lékařem možná souvisejí i události spojené s Ktésiovým životem blíže, než se může na první pohled zdát – viz níže. Druhý byl lékařem Artaxerxa I. a zmiňuje se o něm Ktésiás (F14 § 30, 44).

12 Ktésiás o něm hovoří jako o lékaři na dvoře Artaxerxa II. (T7d).

zabránit Klearchově popravě. Ktésiás byl posléze svědkem důsledků bitvy: popravy všech viníků smrti Kýra mladšího, zavraždění královy manželky Státeiry a potrestání Parysátidiných sluhů. V těchto sporech však Ktésiás aktivně nevystupoval, nebo o tom nejsou doklady.

V průběhu času se Ktésiova role na dvoře proměnila, neboť se z lékaře stal poslem. Poprvé se tak stalo již po bitvě u Kúnax, kdy údajně cestoval k jednání se zajatými řeckými veliteli. Plútarchos však na tomto místě osočuje Ktésia ze lži.[13] Důležitější roli sehrál náš autor během jednání namířeného proti Spartě. Euagorás ze Salamíny totiž získal podporu od perského krále, aby se mohl střetnout se spartskou flotilou. Při těchto jednáních byl Ktésiás prostředníkem a – jak naznačuje Plútarchos – je možné, že sám dopisy upravil, aby mohl Persii opustit.[14] Ať už se jednalo o podvrh, či nikoli, Ktésiás odešel v roce 398/397 př. n. l. jako diplomat z Persie. Soudě dle zhuštěné pasáže ve Fótiově výtahu[15] se vydal do Sparty, poté na Rhodos, a nakonec se vrátil do rodného Knidu.

O Ktésiových dalších životních osudech se žádné zprávy nedochovaly. Po návratu do Řecka pravděpodobně opět působil jako lékař a sepsal svá díla.[16] Dokončil je nejspíše na konci 90. nebo v 80. letech 4. století př. n. l.[17] Časově poslední událost z *Perských*

13 T7b a F23. Plútarchos odkazuje na Xenofónta, který u těchto jednání uvádí pouze Falínos ze Zakynthu, zatímco Ktésia vynechal (celá pasáž se nachází v XENOFÓN, *Anabasis* II, 1, 7–23). Dle Plútarcha se jedná o důkaz, že Ktésiás si vážnost a zásluhy přisuzoval lživě.

14 F32. Plútarchos neuvádí konkrétní jméno, pouze odkazuje na neurčité vyprávění, že Ktésiás údajně dopisy zfalšoval. V téže pasáži ovšem odkazuje na Ktésia, který tvrdí, že účastí na této misi jej pověřil přímo král. Viz také BROWN, TRUESDELL S., *Suggestions for a Vita of Ctesias of Cnidus*, Historia 27/1978, s. 17; LENFANT, DOMINIQUE, *Ctésias de Cnide. La Perse, L'Inde, Autres fragments*, s. XVII.

15 T7c; F30. U pasáže se diskutuje, zda byli na Rhodu souzeni spartští vyslanci, nebo Ktésiás, LENFANT, DOMINIQUE, *Ctésias de Cnide. La Perse, L'Inde, Autres fragments*, s. XIX–XXII.

16 LLEWELLYN-JONES, LLOYD – ROBSON, JAMES, *Ctesias' History of Persia: Tales of the Orient*, London 2010, s. 17–18; LENFANT, DOMINIQUE, *Ctésias de Cnide. La Perse, L'Inde, Autres fragments*, s. XXIII–XXIV.

17 ECK, BERNARD, *Sur la vie de Ctésias*, Revue des Études Grecques 103 (492/494)/1990, s. 434 – pro rok asi 385 př. n. l; LENFANT, DOMINIQUE, *Ctésias de Cnide. La Perse, L'Inde, Autres fragments*, s. XXIII–XXIV – pro rok 390 př. n. l; STRONK, JAN,

dějin spadá do roku 393/392 př. n. l.: Ktésiás se zmiňuje o palmách rostoucích na Klearchově hrobě osm let po jeho smrti (F27 § 71). Někdy po tomto datu tedy dokončil své spisy a za zcela neznámých okolností zemřel. O svém životě sice Ktésiás pojednal dost podrobně – v *Perských dějinách* vystupuje v několika posledních knihách –, do pozdějších pramenů však více zpráv o něm neproniklo.[18]

Nástin Ktésiovy životní cesty zní poměrně věrohodně, celý jeho pobyt v Persii a veškeré události s ním spojené ale mohou být pouze smyšleným dobrodružným vyprávěním. Badatelé totiž upozorňují[19] na jejich až neuvěřitelnou podobnost s osudy Démokéda z Krotónu. I ten se dostal do Persie jako zajatec, působil jako lékař Dáreia I., ošetřil králi zranění, vyléčil jeho manželku, a nakonec se mu dostalo odměny i velké úcty na dvoře. Později byl vyslán na diplomatickou misi před chystaným vojenským tažením, ale uprchl a vrátil se do rodného města.[20] Ktésiás tedy mohl své vlastní působení na dvoře vymodelovat podle zcela jiné postavy a v Persii možná vůbec nežil.[21] Řecké prameny o jeho pobytu v Persii nepochybují, a lze-li věřit Ktésiovu současníkovi Xenofóntovi (F23 § 6), nejstaršímu autorovi, který *Perské dějiny*

Ctesias' Persian History: Introduction, Text, Translation, s. 11, pozn. 27 – i pozdější datum.

18 Ke Ktésiovu životu viz také DOBIÁŠ, JOSEF, *Dějepisectví starověké*, Praha 1948, s. 94–95; *Slovník řeckých spisovatelů*, B. Borecký – R. Dostálová a kol., Praha 2006², s. 331.

19 GRIFFITHS, ALAN, *Democedes of Croton: A Greek Doctor at the Court of Darius I*, in: Achaemenid History, sv. 2, The Greek Sources, (edd.) H. Sancisi-Weerdenburg – A. Kuhrt, s. 48; DORATI, MARCO, *Ctesias Falsario?*, Quaderni di Storia 21/1995 s. 37–44, 48–50; DORATI, MARCO, *Lo Storico nel suo Testo: Ctesias e la sua <biografia>*, in: Ktesias' Welt / Ctesias' World, (edd.) J. Wiesehöfer – R. Rollinger – G. Lanfranchi, Wiesbaden 2011, s. 88–99; BROSIUS, MARIA, *Greeks at the Persian Court*, in: Ktesias' Welt / Ctesias' World, (edd.) J. Wiesehöfer – R. Rollinger – G. Lanfranchi, s. 75–79; MADREITER, IRENE, *Ktesias und Babylonien: über eine nicht existierende Größe in den Persika*, in: Ktesias' Welt / Ctesias' World, (edd.) J. Wiesehöfer – R. Rollinger – G. Lanfranchi, s. 268–271.

20 Celý příběh o Démokédovi zaznamenal HÉRODOTOS, *Dějiny* I, 129, 3–137.

21 Jak tvrdí zejm. DORATI, MARCO, *Lo Storico nel suo Testo: Ctesias e la sua <biografia>*, in: Ktesias' Welt / Ctesias' World, (edd.) J. Wiesehöfer – R. Rollinger – G. Lanfranchi, s. 88–99. Naopak BIGWOOD, JOAN, *Ctesias as Historian of the Persian Wars*, Phoenix 32/1978, s. 32, a STRONK, JAN, *Ctesias' Persian History: Introduction, Text, Translation*, s. 10–11, nepochybují o jeho návštěvě Babylónu.

cituje, Ktésiás skutečně v Persii pobýval, byť Xenofón jeho účast během jednání s řeckými veliteli nezmiňuje.[22]

Budeme-li pracovat s předpokladem, že Ktésiás odešel na určitý počet let do Persie, jaká místa reálně navštívil? Perský královský dvůr v průběhu roku nezůstával na jednom konkrétním místě, ale – pokud zrovna neprobíhalo válečné tažení, jehož by se král osobně účastnil – putoval mezi třemi hlavními městy. Důvod byl primárně praktický: v horkých letních měsících se přesouval do Ekbatan ležících ve vysokých médských horách, na jaře mířil do Sús a přes zimní měsíce setrvával v Babylónu.[23] Ktésiás se tedy nejspíše přesouval spolu se dvorem do těchto třech hlavních měst. Ve zlomcích se neobjevují zprávy, že by zavítal do samotného srdce říše, Persidy.[24] Pomineme-li jeho odchod přes Kypr zpět do řeckého světa, scházejí s výjimkou bitvy u Kúnax jakékoli doklady o tom, že by Ktésiás po perské říši jakkoli cestoval. Každopádně ze všech jeho možných cest můžeme vyloučit Indii. Přestože o ní zanechal spis, je očividné, že do této části světa nezavítal.

Na královském dvoře patřili lékaři mezi nejváženější osoby, ačkoli se jednalo o cizince. Perský dvůr se vyznačoval přísnou hierarchickou strukturou, na jejímž vrcholku stál král a jeho rodina, následovala perská aristokracie, úředníci a na nejnižším stupni stálo služebnictvo.[25] Toto společenské uspořádání pohyb na dvoře velmi omezovalo,[26] takže možnost osobního kontaktu

22 Klíčovou postavou by v tomto případě byl Falínos za Zakynthu. I kdyby se Ktésiás jednání nezúčastnil, Falína znal a postavu nemohl okopírovat z Xenofóntova spisu, jelikož své dílo dokončil dříve. Podle LENFANT, DOMINIQUE, *Ctésias de Cnide. La Perse, L'Inde, Autres fragments*, s. XII, Xenofón mohl Ktésia u popisu jednání jednoduše opomenout.

23 LLEWELLYN-JONES, LLOYD, *King and Court in Ancient Persia 559 to 331 BCE*, Edinburgh 2013, s. 81.

24 Zde ležela dvě další hlavní města, Pasargady a Persepolis. První bylo místem korunovace králů, druhé administrativním centrem.

25 LLEWELLYN-JONES, LLOYD, *King and Court in Ancient Persia 559 to 331 BCE*, s. 31–32.

26 K systému viz WIESEHÖFER, JOSEF, *Ctesias, Achaemenid Court, and the History of Greek Novel*, in: The Romance between Greece and the East, (edd.) T. Whitmarsh – S. Thomson, Cambridge 2013, s. 131–132.

s králem a jeho rodinou dávala Ktésiovi nepochybně významné privilegium.[27] Díky svému postavení královského lékaře měl Ktésiás naprosto unikátní možnost proniknout u dvora do míst, kam se jiní Řekové za běžných okolností nedostali, a setkat se s pestrou řadou osob, od nejvyšších úředníků říše až po řadové palácové sluhy. Přesto jsou jeho záznamy pro některé badatele zklamáním:[28] Ktésiás se na systém chodu dvora, různé úřady a funkce prakticky vůbec nezaměřoval a jako pramen k těmto záležitostem nemá valnou hodnotu.

Co se týče hlavních dobových událostí, které se našeho autora více či méně blízce dotýkaly, byl Ktésiás před odchodem do Persie svědkem bojů mezi Athénami a Spartou v peloponéské válce. O tom, zda se nějak aktivně na jedné či druhé straně angažoval, doklady nemáme. Jeho rodné město Knidos původně patřilo do athénského námořního spolku, od něhož odpadlo v roce 412/411 př. n. l.[29] Do Persie Ktésiás nejspíše odešel ještě před koncem válečného střetnutí (404 př. n. l.), o němž ostatně ve zlomcích chybí jakákoli zmínka. Jeho účast na výše zmíněném Pissúthnově povstání nebo zajetí během bojů v závěrečné fázi války lze teoreticky připustit, ale s jistotou ani jedno prokázat nelze.

Na konci 5. století př. n. l. došlo v perském světě k dynastickému sporu mezi syny Dáreia II., který zemřel v roce 404 př. n. l. Nástupnická praxe nevyžadovala, aby na trůn vždy nastoupil nejstarší syn; stávající vládce mohl svého následníka zvolit.[30] Dáreios upřednostnil staršího syna Artaxerxa namísto mladšího Kýra.

27 Přístup k panovníkovi byl velmi omezený. BROSIUS, MARIA, *The Persians: an Introduction*, London 2006, s. 37; WIESEHÖFER, JOSEF, *Ctesias, Achaemenid Court, and the History of Greek Novel*, in: The Romance between Greece and the East, (edd.) T. Whitmarsh – S. Thomson, s. 132–133. Dle Ecka dokonce Ktésiás mohl být i spoluhodovníkem krále, ECK, BERNARD, *Sur la vie de Ctésias*, Revue des études grecques 103 (492/494)/1990, s. 413.

28 AUBERGER, JANICK, *Ctésias. Histoires de l'Orient*, Paris 1991, s. 6–10; BROSIUS, MARIA, *Greeks at the Persian Court*, in: Ktesias' Welt / Ctesias' World, (edd.) J. Wiesehöfer – R. Rollinger – G. Lanfranchi, s. 75–76.

29 LENFANT, DOMINIQUE, *Ctésias de Cnide. La Perse, L'Inde, Autres fragments*, s. VIII–IX. Události zmiňuje THÚKÝDIDÉS, *Dějiny peloponnéské války* VIII, 35; 42; 109.

30 LLEWELLYN-JONES, LLOYD, *King and Court in Ancient Persia 559 to 331 BCE*, s. 16.

Jelikož byl Kýros velmi ambiciózní a také jeho matka ho podpořila, rozhodl se získat trůn pro sebe. Po neúspěšném pokusu o spiknutí musel odejít do Malé Asie, odkud po třech letech vytáhl vojensky proti svému bratrovi. Ke střetu došlo v roce 401 př. n. l. u Kúnax nedaleko Babylónu. Artaxerxés byl v boji raněn, jeho bratr však po neuváženém útoku v boji padl,[31] Artaxerxovo postavení se upevnilo a on vládl až do roku 358 př. n. l. Ktésiás byl sporům a bojům osobně přítomen stejně tak jako důsledkům bitvy, jež vyústily v sérii poprav a vražd. Krvavé následky bitvy se mohly odrazit i ve způsobu, jakým o perské říši psal.

Záhy došlo k dalšímu válečnému konfliktu: Sparťané vytáhli do Malé Asie na podporu místních řeckých měst a úspěchy spartského krále Agésiláa II. nakonec přiměly perského krále k financování války proti Spartě. Na perskou stranu se přidal i král Euagorás ze Salamíny na Kypru, na jehož dvoře žil v exilu athénský velitel Konón. Na diplomatických kontaktech mezi Persií a Salamínou se Ktésiás podílel a během příprav na válku odešel zpět do Řecka. V nastalé korinthské válce (395–387 př. n. l.)[32] byla spartská flotila zničena v bitvě u Knidu (394 př. n. l.). Ktésiův značně zkrácený záznam končí rokem jeho odchodu z Persie a nelze z něj vyčíst, zda již Ktésiás byl v rodném městě, ani jaká byla přesně jeho role při cestě do Sparty (jednal ve službách perského krále, Konóna, nebo sem cestoval jako přítel Sparťanů?). Válka skončila v roce 387 př. n. l. tzv. královským mírem, který uvrhl řecká města v Malé Asii do područí perského krále, a Ktésiás – ať už stál v rámci bojů na kterékoli straně – se tudíž znovu stal královým poddaným.

31 Střetnutí mezi Kýrem a Artaxerxem popisuje v plné délce Xenofón ve své *Anabasis*. Ke shrnutí viz též DANDAMAJEV, MUHAMMAD, *A Political History of the Achaemenid Empire*, Leiden 1989, s. 274–285; BRIANT, PIERRE, *From Cyrus to Alexander: A History of the Persian Empire*, přel. P. Daniels, s. 615–633.

32 K ní více viz např. DANDAMAJEV, MUHAMMAD, *A Political History of the Achaemenid Empire*, s. 286–295; BRIANT, PIERRE, *From Cyrus to Alexander: A History of the Persian Empire*, přel. P. Daniels, s. 637–651.

Tvorba

Žádný z Ktésiových spisů se v původní podobě a celistvosti do dnešní doby nedochoval. K dispozici máme pouze různorodé zlomky, jejichž délka a kvalita se liší v závislosti na konkrétním autorovi, který díla později využíval. Zdaleka nejvýznamnějším a nejpopulárnějším Ktésiovým dílem byly rozhodně *Perské dějiny*, z nichž se zachovalo největší množství zlomků, a jejich rozsah i vnitřní struktura díla jsou proto poměrně dobře známy. Druhým hlavním Ktésiovým dílem byly *Indické zajímavosti*, na něž odkazuje taktéž četná řada pozdějších pramenů. Z jeho ostatní tvorby se dochovala jen hrstka zlomků. Mezi tato díla patřily spisy *O tributech z Asie* a *Cesta kolem světa* (dílo se též označovalo jako *Plavby kolem světa* a *Cesta kolem Země*). Pochybná je existence dalších děl, zvaných *O pohořích* a *O řekách*.[33] Stejně tak neexistuje přímý doklad o tom, že by Ktésiás vytvořil spis, který by se týkal jeho původní profese – lékařství.[34]

Název stěžejního a nejrozsáhlejšího Ktésiova díla, *Perské dějiny* (*Persika*), je lehce zavádějící, neboť nepojednávalo pouze o dějinách Persie, ale rovněž o dějinách Assýrie a Médie. *Perské dějiny* sestávaly z celkem třiadvacet knih. První tři knihy se týkaly nejstaršího vývoje v Asii, založení assyrské říše a vlády nejvýznamnějších panovníků a ve třetí knize končily zánikem tohoto království. Čtvrtá až šestá kniha líčí dějiny Médie. Dějiny vlastní Persie začínají až knihou sedmou. *Perské dějiny* měly jasně danou chronologickou strukturu a autor v nich postupně vylíčil vládu všech králů od nejstarších dob až do své současnosti, pokrývaly

33 Pravděpodobně se jedná o výňatky z jiného spisu, JACOBY, FELIX, *Ktesias*, in: Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft, sv. 11, (edd.) A. Pauly – G. Wissowa, sl. 2036; LENFANT, DOMINIQUE, *Ctésias de Cnide. La Perse, L'Inde, Autres fragments*, s. CLXI.

34 LENFANT, DOMINIQUE, *Ctésias de Cnide. La Perse, L'Inde, Autres fragments*, s. XXV, CLIX–CLX; NICHOLS, ANDREW, *Ctesias. On India and Fragments of His Minor Works*, London 2011, s. 35. K obsahu dochovaných lékařských pozorování a odkazů viz TUPLIN, CHRISTOPHER, *Doctoring the Persians: Ctesias of Cnidus, Physician and Historian*, Klio 86/2004, s. 321–340.

časový úsek od 3. tisíciletí př. n. l.[35] až do počátku 4. století př. n. l., a nezdá se, že by Ktésiás přeskakoval z místa na místo nebo odbočoval z výkladu.

Pro prvních šest knih díla se občas také užívá označení *Assyrské dějiny* (*Assyriaka*),[36] zda však tato část kolovala zcela samostatně, jak do jisté míry naznačuje Strabón,[37] se spolehlivě určit nedá. Nicméně rozhodně se nejedná o hlubší vhled do dějin Assýrie založený na mesopotamských pramenech. Ktésiás totiž prakticky smíchal různé státní útvary z dějin Předního východu, zejména Assýrii a Babylón[38] do jediného království, jež dostalo název Assýrie. Její dějiny v Ktésiově podání mají s reálnými historickými událostmi, jen málo společného.

Svůj dějinný výklad Ktésiás začal králem Ninem, zakladatelem assyrské říše a velkolepého města Ninive.[39] Podle Ktésia dobyl Ninos postupně rozsáhlé části Asie, tj. Mesopotamii, Arménii, Médii, Malou Asii, Persii i Baktrii a svou moc rozšířil i do Egypta. Během tažení proti Baktrám poznal okouzlující Semírámidu a záhy se s ní oženil. Nutno však zmínit, že Ninos historickou

35 Na základě výpočtů samotného Ktésia je možné počátek říše Assyřanů zasadit do 23. nebo 24. století př. n. l. Nelze však přitom přesně stanovit konkrétní rok.

36 Používají ho např. ALMAGOR, ERAN, *Ctesias and the Importance of His Writings Revisited*, Electrum 19/2012, s. 15; NICHOLS, ANDREW, *The Complete Fragments of Ctesias of Cnidus*, [disertační práce, University of Florida] 2008. https://ufdc.ufl.edu/UFE00 22521/00001, s. 17; či STRONK, JAN, *Ctesias' Persian History: Introduction, Text, Translation*, s. 12–13 – včetně vyčlenění části *Médika* (*Médské dějiny*). Viz také LENFANT, DOMINIQUE, *Ctésias de Cnide. La Perse, L'Inde, Autres fragments*, s. XXXIX.

37 STRABÓN, *Zeměpis* XIV, 2, 15 (= T2). Viz též JACOBY, FELIX, *Ktesias*, in: Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft, sv. 11, (edd.) A. Pauly – G. Wissowa, sl. 2040.

38 Kupříkladu dějiny samostatného Babylónu Ktésiás zcela ignoruje, což je překvapivé zejména s ohledem na vývoj v novobabylónské říši, která časově navazovala na zaniklou říši Assyřanů a v očích Babylóňanů se nepochybně muselo jednat o nejslavnější moment jejich dějin. K chybějícímu záznamu o Babylónu viz např. MADREITER, IRENE, *Ktesias und Babylonien: über eine nicht existierende Größe in den Persika*, in: Ktesias' Welt / Ctesias' World, (edd.) J. Wiesehöfer – R. Rollinger – G. Lanfranchi, s. 258–261; LENFANT, DOMINIQUE, *Ctésias de Cnide. La Perse, L'Inde, Autres fragments*, s. LXIII.

39 V řečtině mají král i město stejné pojmenování – Ninos. Podrobně ke jménu viz LANFRANCHI, GIOVANNI, *Gli ΑΣΣΥΡΙΑΚΑ di Ctesia e la documentazione assira*, in: Ktesias' Welt / Ctesias' World, (edd.) J. Wiesehöfer – R. Rollinger – G. Lanfranchi, s. 208–210.

postavou není. Žádný podobný král z oblasti Předního východu v pramenech nefiguruje, třebaže určité epizody z Ninova života osobnostmi z assyrských dějin ovlivněny být mohly.[40] Pravděpodobně jde o *topos*, vyprávění řeckého původu o zakladateli mocného města a říše.[41]

Po Ninovi na trůn nastoupila jeho manželka Semírámis. Ani její činy, jak je popisuje Ktésiás, nemají s historicitou prakticky nic společného. Jméno sice vychází ze jména skutečné assyrské královny, Šammu-rámat, která žila v 9. století př. n. l.,[42] činy Ktésiovy Semírámidy ale reálnou předlohu dalece přesahují. Dle Ktésia Semírámis založila Babylón, podrobila si Aithiopii, dala zbudovat velké množství monumentů napříč Asií a vydala se na tažení do Indie. Výsledné řecké vyprávění je nejspíše syntézou příběhů o významných ženách z doby novoassyrské nebo novobabylónské říše a týká se zejména stavební činnosti v Babylónu nebo Ninive. Vzorem pro Semírámidu tak v různě propojených kombinacích mohly být vedle Šammu-rámat dále Naqia (též zvaná Zakútu),[43] Adad-guppi[44] nebo manželka Sargona II.[45]

40 Inspirací mohli být např. Tukulti-Ninurta I., vládce ze 13. století př. n. l., AUBERGER, JANICK, *Ctésias. Histoires de l'Orient*, s. 142; král Sargon II., KÖNIG, FRIEDRICH W., *Die Persika des Ktesias von Knidos*, Graz 1972, s. 34–37; nebo Sinacherib, DREWS, ROBERT, *The Greek Accounts of Eastern History*, Cambridge 1973, s. 9; DALLEY, STEPHANIE, *Why Did Herodotus not Mention the Hanging Gardens of Babylon?*, in: Herodotus and his World, (edd.) P. Derow – R. Parker, Oxford 2003, s. 183–187; ECK, BERNARD, *Diodore de Sicile. Bibliothèque historique,* díl 2, kniha 2, Paris 2003, s. 143.

41 BICHLER, REINHOLD, *Some Observations on the Image of Assyrian and Babylonian Kingdoms within the Greek Tradition*, in: Commerce and Monetary Systems in the Ancient World: Means of Transmission and Cultural Interaction, (edd.) R. Rollinger – C. Ulf, Stuttgart 2004, s. 500; LENFANT, DOMINIQUE, *Ctésias de Cnide. La Perse, L'Inde, Autres fragments*, s. XLII–XLIV, 26, pozn. 114; ECK, BERNARD, *Diodore de Sicile. Bibliothèque historique,* díl 2, kniha 2, s. 9, pozn. 3; NICHOLS, ANDREW, *The Complete Fragments of Ctesias of Cnidus*, s. 22; LANFRANCHI, GIOVANNI, *Gli ΑΣΣΥΡΙΑΚΑ di Ctesia e la documentazione assira*, in: Ktesias' Welt / Ctesias' World, (edd.) J. Wiesehöfer – R. Rollinger – G. Lanfranchi, s. 193–194, 208–210.

42 Byla manželkou krále Šamší-Adada V. a regentkou za jejich syna Adad-nirárího III. Zanechala po sobě stélu, na níž zaznamenala své tažení. Více k ní např. DALLEY, STEPHANIE, *Semiramis in History and Legend*, in: Cultural Borrowings and Ethnic Appropriations in Antiquity, (ed.) E. Gruen, Stuttgart 2005, s. 12–14; WATERS, MATT, *Ctesias' Persica and Its Near Eastern Context*, Madison 2017, s. 46–47.

43 Manželka krále Sinacheriba a matka Asarhaddona, PETTINATO, GIOVANNI, *Semiramide*, Milano 1985, s. 40–42; LENFANT, DOMINIQUE, *Ctésias de Cnide. La Perse, L'Inde, Autres fragments*, s. XLIV–XV; DALLEY, STEPHANIE, *Semiramis in History*

Podle Ktésia po Semírámidině abdikaci nastoupil na trůn Ninyás a vývoj v Assýrii prakticky ustrnul. Od Ninya až do posledního krále Sardanapalla králové nevycházeli z paláce, nepodnikali žádné výboje ani nezvelebovali říši novými stavbami. Od prvního Nina až po posledního Sardanapalla se na trůnu vystřídalo celkem třicet vládců. Ktésiás je sice všechny uvedl jménem, jeho seznam se však nedochoval a přímo z jeho zlomků známe jen pět jmen.[46] Assyrští králové byli v Ktésiově podání stále zženštilejší, až po více než tisíci letech bez jakéhokoli posunu vypuklo za Sardanapallovy vlády povstání proti Assyřanům, které vedl médský velitel Arbakés. Médům se dostalo velké podpory od dalších kmenů, zejména Babylóňanů, a nakonec si vybojovali nadvládu nad Asií.

Zde již lze sledovat větší inspiraci v reálných událostech. Sardanapallos je jméno odvozené od assyrského vládce Aššurbanipala,[47] byť historický král se od dekadentního vládce v řeckých pramenech významně odlišoval. Jeho skon v plamenech při pádu Ninive velmi pravděpodobně vychází z příběhu o boji mezi Aššurbanipalem a jeho bratrem Šamaš-šumma-ukínem, v němž druhý jmenovaný zemřel v ohni při bojích v Babylónu. Scéna se sice přesunula do Ninive, podobnosti však zůstávají.[48] Město Ninive

and Legend, in: Cultural Borrowings and Ethnic Appropriations in Antiquity, (ed.) E. Gruen, s. 15–21; WATERS, MATT, *Ctesias' Persica and Its Near Eastern Context*, s. 46; STRONK, JAN, *Semiramis' Legacy: The History of Persia according to Diodorus of Sicily*, Edinburgh 2017, s. 526–529.

44 Matka babylónského krále Nabonida, BICHLER, REINHOLD, *Some Observations on the Image of Assyrian and Babylonian Kingdoms within the Greek Tradition*, in: Commerce and Monetary Systems in the Ancient World: Means of Transmission and Cultural Interaction, (edd.) R. Rollinger – C. Ulf, s. 503.

45 KÖNIG, FRIEDRICH W., *Die Persika des Ktesias von Knidos*, s. 34–37; DALLEY, STEPHANIE, *Semiramis in History and Legend*, in: Cultural Borrowings and Ethnic Appropriations in Antiquity, (ed.) E. Gruen, s. 14–15.

46 Vedle již zmíněných je to pouze král Teutamos, jenž poslal pomoc Trójanům v boji proti Achajcům, F1b § 22, 2. Z pozdějších řeckých pramenů se sice dochovaly buď částečné, nebo kompletní seznamy assyrských králů, jejich počet ovšem narostl přes třicet, jména proto s Ktésiovou původní variantou s určitostí spojit nelze. K seznamu viz BONCQUET, JAN, *Ctesias' Assyrian King-List and his Chronology of Mesopotamian History*, Ancient Society 21/1990, s. 5–10.

47 STRONK, JAN, *Semiramis' Legacy: The History of Persia according to Diodorus of Sicily*, s. 124, pozn. 173.

dobyla a zničila spojená vojska Médů a Babylóňanů v roce 612 př. n. l. Určité omezené stopy historického základu proto v Ktésiově výkladu o assyrské říši vysledovat lze.

Médské dějiny[49] zabírají čtvrtou až šestou knihu a oproti dějinám Assýrie máme k dispozici menší počet zlomků. Kromě příběhu o zakladateli Arbakovi a posledním vládci Astyagovi známe již jen příběhy o sporu mezi Nanarem a Parsóndem a milostný příběh o Stryangaiovi a Zarinaii. Médská říše tvoří pouze jakýsi mezistupeň mezi Assyřany a Peršany, nedošlo k žádnému rozvoji ani dobyvačným tažením. Ktésiův seznam králů (tentokrát jsou známa všechna jména, celkem devět vládců) se téměř ve všem odlišuje od Hérodotova, také délku trvání celé říše Ktésiás výrazně natahuje na asi dvě a půl staletí místo jednoho a půl.[50] Kromě krále Astyaga žádný vládce uvedený Ktésiem jinde doložen není a v jeho záznamu o Médech mnoho historicky věrných bodů nenajdeme.

Od sedmé knihy přechází Ktésiás k dějinám Persie. Hned čtyři knihy věnuje osudům zakladatele perské říše, Kýra Velikého.

48 BICHLER, REINHOLD, *Some Observations on the Image of Assyrian and Babylonian Kingdoms within the Greek Tradition*, in: Commerce and Monetary Systems in the Ancient World: Means of Transmission and Cultural Interaction, (edd.) R. Rollinger – C. Ulf, s. 501, pozn. 10; LENFANT, DOMINIQUE, *Ctésias de Cnide. La Perse, L'Inde, Autres fragments*, s. XLVI–XLVIII; WATERS, MATT, *Ctesias' Persica and Its Near Eastern Context*, s. 56, 84. K dochovanému úryvku zachycujícímu boj mezi bratry viz STEINER, RICHARD C. – NIMS, CHARLES F., *Ashurbanipal and Shamash-shum-ukin: A Tale of Two Brothers from the Aramaic Text in Demotic Script*, část 1, Revue biblique 92, 1/1985, s. 60–81; STEINER, RICHARD C., *The Aramaic Text in Demotic Script (1.99)*, in: The Context of Scripture, sv. 1: Canonical Compositions from the Biblical World, (edd.) W. H. Hallo – K. L. Younger, Leiden 1997, s. 309–327.

49 K debatě o existenci, struktuře, formě vlády, jejímu odrazu v řecké literatuře a dalších aspektech médské říše viz např. SANCISI-WEERDENBURG, HELEN, *Was There Ever a Median Empire?*, in: Achaemenid History, sv. 3: Method and Theory, (edd.) H. Sancisi-Weerdenburg – A. Kuhrt, Leiden 1988 s. 197–212; BRIANT, PIERRE, *From Cyrus to Alexander: A History of the Persian Empire*, přel. P. Daniels, s. 23–27, KUHRT, AMÉLIE, *The Persian Empire: A Corpus of Sources from the Achaemenid Period*, London 2007, sv. 1, s. 19–22, WATERS, MATT, *Ancient Persia: A Concise History of the Achaemenid Empire 550–330 BCE*, New York 2014, s. 32–34; ROLLINGER, ROBERT, *The Median Dilemma*, in: A Companion to the Achaemenid Persian Empire, (edd.) B. Jacobs – R. Rollinger, Hoboken 2021 s. 337–350.

50 K rozdílům mezi Hérodotem a Ktésiem viz ROLLINGER, ROBERT, *Ktesias' Medischer Logos*, in: Ktesias' Welt / Ctesias' World, (edd.) J. Wiesehöfer – R. Rollinger – G. Lanfranchi, s. 314–315, 327–333.

Oproti Hérodotovi Ktésiás uvádí zcela jiný příběh o Kýrově původu: budoucí perský král pocházel z chudých poměrů, sloužil v královském paláci, postupně však získal vliv a Astyaga svrhl. Ktésiův příběh o Kýrově nízkém původu a jeho cestě na vrchol nejspíš vychází z upravené verze legendy o Sargonovi, jehož životní osudy údajně byly velmi podobné (dítě z chudých poměrů, řadový sluha v královském paláci, sen a proroctví o nabytí moci).[51] Ktésiův záznam nemusí být nutně chybný, jelikož na Blízkém východě kolovalo vícero příběhů o Kýrově původu.[52] Náš autor se následně zajímá o vítězství nad Astyagem a další Kýrovy výboje (mezi nimiž zcela chybí dobytí Babylónu) až do panovníkovy smrti v boji proti Derbikům, kdesi ve Střední Asii.

Jestliže Kýrův život zpracoval Ktésiás značně detailně, vládu několika dalších králů vyložil poměrně překotně. Ve dvanácté a třináctě knize se totiž postupně věnuje vládě Kambýsa, Bardiji, Dáreia I. a Xerxa I. Jejich panování byla na různé události bohatá: Kambýsés táhl do Egypta, potom spolu s mágem zvaným Sfendadatés zosnoval spiknutí proti vlastnímu bratrovi, v Ktésiově díle pojmenovanému Tanyoxarkés, a úspěšně se ho zbavil. Kambýsés následkem zranění zemřel, mág převzal vládu, avšak povstalo proti němu sedm urozených Peršanů, kteří jej zabili. Králem se posléze stal Dáreios I.[53] Ktésiás se zajímá o jeho tažení do Skythie a krátce též zmiňuje tažení do Řecka a stavbu Dáreiovy hrobky. Slavné řecko-perské války (tažení za Dáreiovy vlády

51 DREWS, ROBERT, *Sargon, Cyrus and Mesopotamian Folk History*, Journal of Near Eastern Studies 33, 4/1974, s. 387–393.

52 HÉRODOTOS, *Dějiny* I, 95, 1, tvrdí, že znal celkem 4. O jiných verzích informuje i XENOFÓN, *O Kýrově vychování* I, 2, 1; I, 4, 25. K přehledu viz DANDAMAJEV, MUHAMMAD, *A Political History of the Achaemenid Empire*, s. 14–19; BRIANT, PIERRE, *From Cyrus to Alexander: A History of the Persian Empire*, přel. P. Daniels, s. 14–16.

53 Údaje lze srovnat se záznamem u Hérodota (napříč třetí knihou *Dějin*) a také Behistúnským nápisem zhotoveným Dáreiem. Ktésiovy verze příběhů obsahují četné rozdíly. Viz dále v poznámkách k překladu nebo též např. DANDAMAJEV, MUHAMMAD, *A Political History of the Achaemenid Empire*, s. 70–113; LENFANT, DOMINIQUE, *Ctésias et Hérodote ou les réécritures de l'histoire dans la Perse achéménide*, Revue des Études Grecques 109, 2/1996, s. 373–379; BRIANT, PIERRE, *From Cyrus to Alexander: A History of the Persian Empire*, přel. P. Daniels, s. 97–114; SCHWINGHAMMER, GUNDULA, *Imperial Crisis*, in: A Companion to the Achaemenid Persian Empire, (edd.) B. Jacobs – R. Rollinger, s. 417–428.

a následně i za Xerxovy vlády) Ktésiás shrnul relativně stručně, věnoval jim maximálně jednu knihu. Dochovaný záznam obsahuje výrazné odchylky od Hérodota, které se vykládají různými důvody.[54] Co se Xerxovy vlády týče, zmiňuje se Ktésiás pouze o povstání v Babylónu a Xerxově zavraždění.

Čtrnáctá až sedmnáctá kniha se týkají výhradně vlády Artaxerxa I. Ten nastoupil na trůn po vražedném spiknutí, jehož obětmi se stali Xerxés I. a jeho nejstarší syn Dáreiaios. Viníkem měl být jistý Artapános, vrchní velitel stráže, na spiknutí ale nejspíše měl podíl Artaxerxés I.[55] Hlavní postavou této části *Perských dějin* ovšem není král, nýbrž jeho dvořan, velitel Megabýzos. Megabýzos pocházel z význačného perského rodu, byl velitelem na tažení proti vzbouřenému Egyptu a také syrským satrapou. V Ktésiově díle vystupuje jako ryze hrdinská postava: Artaxerxovi pomohl na trůn a zbavit se nebezpečných spiklenců, získal zpět Egypt, ušetřil nepřátelského velitele, následně mu bylo ukřivděno a vzbouřil se proti králi, v bitvách zvítězil, byl omilostněn, po incidentu na lovu se znovu dostal do sporu s králem, ale nakonec se na královský dvůr vrátil. Ktésiás jej vykreslil ve velmi pozitivním světle pod vlivem svého zdroje, což byl pravděpodobně přímo někdo z Megabýzovy rodiny.[56] Každopádně v tomto rozsáhlém úseku *Perských dějin* Megabýzos krále zcela zastiňuje.

Proti tomu vládu Xerxa II., Sekyndiána a Dáreia II. Ktésiás shrnuje v osmnácté knize velmi stručně. Xerxés II. se stal obětí

54 Ktésiás snad mohl získat informace od blíže neurčeného perského zdroje, LENFANT, DOMINIQUE, *Greek Historians of Persia*, in: A Companion to Greek and Roman Historiography, (ed.) J. Marincola, Oxford 2007, s. 205; NICHOLS, ANDREW, *The Complete Fragments of Ctesias of Cnidus*, s. 31–33; LLEWELLYN-JONES, LLOYD – ROBSON, JAMES, *Ctesias' History of Persia: Tales of the Orient*, s. 189, pozn. 89, případně jeho záznam vycházel z řeckého prostředí, ale s oslavnou rolí Sparty, LENFANT, DOMINIQUE, *Ctésias de Cnide. La Perse, L'Inde, Autres fragments*, s. XCI–XCVIII.

55 BRIANT, PIERRE, *From Cyrus to Alexander: A History of the Persian Empire*, přel. P. Daniels, s. 564–567; STONEMAN, RICHARD, *Xerxes: A Persian Life*, New Haven 2015, s. 203–206.

56 LLEWELLYN-JONES, LLOYD – ROBSON, JAMES, *Ctesias' History of Persia: Tales of the Orient*, s. 58. K sáze o Megabýzovi viz také WATERS, MATT, *Ctesias' Persica and Its Near Eastern Context*, s. 94–100.

palácového spiknutí, Sekyndiános byl popraven Dáreiem poté, co ztratil oblibu u vojska a odpadli od něj významní satrapové.[57] Naprostou většinu celé knihy vyplňuje série spiknutí, vražd a poprav, které pokračovaly i za vlády Dáreia II. Zároveň doba postoupila do období života samotného Ktésia, který ovšem v textu ještě nevystupuje. Proč věnoval dosti krátký výklad vládě Dáreia oproti Artaxerxovi I. nebo i Artaxerxovi II., když mohl zpovídat svědky, nijak vysvětleno není.

V posledních pěti knihách *Perských dějin* se Ktésiás dopodrobna věnuje vládě Artaxerxa II. V této části shrnuje vývoj pouze prvních sedmi let jeho kralování (404–397 př. n. l.) a nepokračuje v dějinném výkladu dále (kromě jedné zmínky, která ale odkazuje zpět na událost do uvedeného časového období, viz výše zprávu o Klearchově hrobu). Ktésiás v této části díla již aktivně vystupuje a zachycuje boj mezi Artaxerxem II. a Kýrem Mladším, bitvu u Kúnax a její následky, rovněž události na dvoře a přípravy na válku proti Spartě. Konec díla snad líčil Ktésiovo putování přes Spartu a Rhodos zpět do Knidu. Úplně poslední poznámkou v *Perských dějinách* byl seznam všech vládců assyrské, médské a perské říše a výpočty vzdáleností napříč říší (F33).

Druhým dílem s větším množstvím dochovaných zlomků jsou *Indické zajímavosti*. Ktésiás se v něm, jak název napovídá, věnuje Indii, tentokrát se ovšem prakticky bezvýhradně zajímal o geografii, etnografii, faunu a flóru a různé zajímavosti z indického prostředí.[58] Vylíčení dějinných událostí ve spisu vůbec nefiguruje. *Indické zajímavosti* jsou taktéž mnohem více prošpikovány různými podivuhodnými příběhy a až pohádkovými motivy. Tento typ zlomků možná převládá proto, že pozdější autoři záměrně vybírali přehnaná vyprávění a mytologické tvory,[59] nelze však vyvrátit, že *Indické zajímavosti* obsahovaly velké množství podobných zkazek.

57 K historickému kontextu viz BRIANT, PIERRE, *From Cyrus to Alexander: A History of the Persian Empire*, přel. P. Daniels, s. 588–591.

58 Toto reflektuji i v překladu názvu díla, jelikož překlad *Indické dějiny* neshledávám vhodným.

59 KARTTUNEN, KLAUS, *India in Early Greek Literature*, Helsinki 1989, s. 81–83; NICHOLS, ANDREW, *Ctesias. On India and Fragments of His Minor Works*, s. 18.